

© Ulusal Ararasi
İnsan Bilimleri
Dergisi
ISSN: 1303-5134

www.insanbilimleri.com

Cilt: 4 Sayı: 2 Yıl: 2007

Çoklu zekâ kuramı ve kinestetik zekânın önemi

O. Kürşat Ergül*
Hulusi Alp**
Hatice Çamlıyer***
Hüseyin Çamlıyer****

Özet

Eğitim her geçen gün gelişip değişen ve sürekli yeniliklere açık olan bir kavramdır. Bu anlamda eğitimin kuramsal bazında yeni öğrenme teorileri ortaya atılmakta ve geçerliliği de ispatlanmaktadır. Bu teorilerden birisi olan Prof. Dr. Howard Gardner'in öne sürdüğü çoklu zeka kuramı da bunların başında gelmektedir.

Bu çalışma literatür tarama yöntemiyle hazırlanmış ve çoklu zeka kuramında bahsedilen sekiz zeka türü içinden kinestetik zeka alanının geliştirilmesi için beden eğitimi derslerine yönelik çalışma örnekleri sunulmuştur. Bu tür uygulamalarla kinestetik zekaya sahip öğrencilerin belirlenerek, beden eğitimi derslerinin bu alan gelişimdeki önemi ve kinestetik farkındalık fizyolojik temelleriyle desteklenerek ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çoklu zeka, Kinestetik algı, Zeka, Beden eğitimi, Öğrenme

*Celal Bayar Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Araştırma Görevlisi,
kursat1@gmail.com

**Celal Bayar Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Araştırma Görevlisi,
ekim1778@gmail.com

*** Celal Bayar Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Prof.Dr.,
hatice.camliyer@bayar.edu.tr

**** Celal Bayar Üniversitesi BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Yrd.Doç.Dr.,
huseyin.camliyer@bayar.edu.tr

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

Importance of kinesthetic intelligence and multiple intelligence teory

O. Kürşat Ergül
Hulusi Alp
Hatice Çamlıyer
Hüseyin Çamlıyer

Abstract

Education is a concept that day by day develops and open to innovations. With this meaning some new teaching theories come forward as a educaiton's theoretical base and also its validity proves. One of these theories that comes the first rank is Professor Doctor Howard Gardner's theory about multiple intelligence.

The study prepared with the help of the information in literature. For the improving the **kinesthetic** intelligence, samples of studies devoted to the physical education lessons presented in this research. With these applications students that have the **kinesthetic** intelligence and determined and physiological fundamentals of **kinesthetic awareness** had exposed.

Keywords: *Multiple İntelligence, Kinestetik sensation, İntelligence, Physical Education, Learning.*

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

I. GİRİŞ

Prof. Dr. H.Gardner'in geliştirdiği çoklu zekâ kuramı eğitimde kullanılmaya başlandığından beri araştırmalarda odak noktası olmuştur. Eğitimde kullanılan yöntemler ve stratejiler kuramın özüne uygun halde düzenlenip öğrenciye sunulmuş ve gelişimin yönü yukarı çekilmiştir. Bütün bunların sonucunda zekâ alanlarının her biri kendi içerisinde öneme sahip olmuş ve bundan yola çıkılarak öğrencilerin yetenek ve kapasiteleri keşfedilmeye başlanmıştır. Bu keşifler aracılığıyla birey kendi yetenekleri doğrultusunda meslek seçimlerinde rehberlik edecek kriterlerin belirlenmesiyle daha doğru seçimler yapabilirler. Bu doğrultuda yapılan çalışmaların hepsinin temelinde “Gelişen ve değişen teknoloji çağına gelecek nesilleri nasıl hazırlayabiliriz?” sorusu yer almaktadır. Yapılan araştırmalar zekâ gelişimi konusunda doğru ve etkili bir öğrenme ortamının, katılımdan daha önemli olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.(16) “Düşünmeden öğrenmek kaybedilmiş bir çabadır.” Diyen Konfüçyus düşünmenin ve öğrenmenin ancak uygun öğrenme ortamlarında sağlanacağını vurgulamıştır.(17)

Çoklu zekâ kuramı içerisinde kinestetik zekâ alanın keşfedilip geliştirilmesi beden eğitimi dersleriyle sağlanabilmektedir. Kinestetik zekâ çoklu zekânın 8 temel alanından birisi ise ve bedensel gelişim ile paralel bir gelişim seyirindeyse beden eğitimi ve spor derslerinde bu zekâ alanının gelişimi diğer zekâ alanlarıyla bütünleşik çalışmasını bu bütünleşmede belli oranlarda diğer alanların gelişimine katkıda bulunması gereklidir. Çoklu zekâ kuramına ve beden eğitimine değinmeden önce üstünde çok tartışılan ve değişik tanımlamaları yapılan zekâ nedir? Sorusu yanıtlanmalıdır. Gardner'in geliştirdiği kurama göre, zeka biyopsikolojik bir potansiyeldir ve şöyle tanımlanmıştır, bir kişinin bir veya birden fazla kültürde değer bulan bir ürün ortaya koyabilme, günlük ya da mesleki hayatında karşılaştığı bir problemi etkin ve verimli bir şekilde çözebilme yeteneği olarak tanımlar (4,5,12)

Howard Gardner' a göre zekânın özellikleri: Her insan kendi zekâsını artırma ve geliştirme yeteneğine sahiptir. Zekâ sadece değiştirilmekle kalmaz aynı zamanda öğretilbilir. Zekâ insandaki beyin ve zihin sistemlerinin birbiriyle etkileşimi sonucu ortaya çıkan çok yönlü bir olgudur. Zekâ çok yönlülük göstermesine rağmen kendi içinde bir bütündür. Her insan çeşitli zekâ alanlarının tümüne sahiptir. Bu yaklaşım matematik ve sözel iki zekânın sayısal nitelendirmeli zekâ anlayışını kırıp zeka konusunda yeni bir yaklaşım sunmuştur. Bu yaklaşımını 1983 yılında yazdığı *Frames of Mind: The theory of multiple intelligences* (Düşünüş Biçimi: Çoklu zekâ kuramı) adlı eserinde yazmıştır. Çoklu zekâ kuramı, bireysel farklılıkların önemli olduğu fikrinin geçerliliğidir. Bu kuramın eğitimde kullanımı, her bir öğrencinin özel ilgi ve yeteneklerine olduğu kadar bütün öğrencilerin öğrenme yollarını fark etmeye ve saygı göstermeye bağlıdır (1).

Çoklu Zeka Kuramının merkezini,“Zeki olmanın bir ya da iki yolu yoktur.” Önermesi oluşturmaktadır. Zeki olmanın birden fazla yolu vardır. Farklı öğrencilerin farklı zeka alanlarında baskın olduklarını fark ederek bu öğrencilere farklı şekillerde ulaşmayı denemek tüm öğrencileri başarıya ulaştırabilir. Zeki olmanın birden çok yolu varsa, öğretimin de birden fazla yolu vardır (10) Bunlara bakarak ta çoklu zeka kuramının amacı eğitimde bireylerin neler yapabildiğinden çok neler yapabileceğinin düşünülmesidir denebilir.

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

Gardner çoklu zekâ kuramında zekânın 7 değişik alanı olduğunu ve bu kuramın temel ilkelerini belirtmiştir.8. zekâ alanını ise 1996 yılında sonradan ekleyerek tanım getirmiştir. Zekânın alanları 1-Sözel-Dil zekâsı 2-Matematik-mantık zekâsı 3-Görsel-uzaysal zekâ 4-Müziksel-Ritmik zekâ 5-Bedensel-kinestetik zekâ 6-Sosyal zekâ-Kişilerarası zekâ 7-İçsel zekâ 8-Doğa zekâ

Çoklu zekâ kuramının ön gördüğü zekâ alanlarının tanımları ve özellikleri belirtilmiştir.

Sözel-Dilsel Zeka:

Anadilini ve belki de diğer dilleri kullanma, zihnindeki ifade etme ve diğer insanları anlama kapasitesidir. Güzel konuşma ve yazma becerileri ile kendisini gösterir. Kelimelerle düşünme ve ifade etme, dildeki karmaşık anlamları değerlendirme, kelimelerdeki anlamları ve düzeni kavrayabilme, şiir okuma, mizah, hikaye anlatma, gramer bilgisi, mecazi anlatım, soyut ve simgesel düşünme, kavram oluşturma ve yazma gibi alanları kullanarak dili üretme ve etkili kullanma becerisidir. Okuma, dinleme, anlatma ve yazma yöntemleri ile çalışmak öğrenme etkinliğini artırabilir (8)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanının gelişimi için öneriler:

- 1- “Beden eğitimi dersiyle ilgili düşüncelerini ve duygularını ifade edebilmelerine fırsat yaratınız.”(1)
- 2- “Beden eğitimi dersi kapsamındaki ünite ve konulara ilişkin geçen kavram ve terimleri açıklayabilmelerine yorumlama ve değerlendirmelerine fırsat yaratınız.”(1)
- 3- “Kendilerine söylenen veya yapılması istenilen bir hareket görevini hayalinde canlandırma, arkadaşlarıyla tartışma, anlatma, ders dışında yazarak ifade etme konularında öğrencileri cesaretlendirin, arkadaşlarının yazdıklarını dinleme ve kendi görüşlerini ifade edebilmelerine ortam yaratınız. Örneğin, derste öğretilen özel hareketlerin ve becerilerin öğrencilerin tuttukları günlüklere yazılması istenebilir. Ayrıca, öğrenciler derste öğrenilen kavramların geçtiği bulmacalar hazırlayabilirler, bunları kol gazetesine panoya asabilirler.” (1)
- 4- “Öğrencilerin beden eğitimi dersinde öğrendikleri bir psikomotor beceriyi ne zaman nerede nasıl kullanabileceklerini açıklayabilmelerine fırsat yaratınız.”(1)
- 5- “Beden eğitimi öğretmeni tarafından derste öğretilen bir hareket veya hareket kombinasyonunun öğretiminde öğretmenin izlediği yolların öğrencilerden anlatması isteyiniz. Ayrıca, öğrenci hareketi yeni öğrenecek arkadaşları için tavsiye listesi de hazırlayabilir.” (1)
- 6- “İzledikleri bir sportif oyunu, karşılaşmayı ve etkinliği anlatan bir kompozisyon yazmalarını isteyiniz. Bunun yanı sıra, öğrenciler sportif oyun ve aktivitelerde geçen özel terimlerden oluşan bir sözlük hazırlayabilirler. Bunun yanında, reklama yönelik poster afiş vb. hazırlayabilirler.” (1)

Mantıksal-Matematiksel Zeka:

İlke, teori ve nedensel ilişkileri anlama kapasitesidir. Sayılara ve bilimsel konulara ilgi ile kendisini gösterir. Sayılarla düşünme, hesaplama, sonuç çıkarma, mantıksal ilişkiler kurma, hipotezler üretme, problem çözme, eleştirel düşünme, sayılar-geometrik şekiller gibi soyut sembollerle çalışma, bilginin parçaları arasında ilişkiler kurma becerisidir. Araştırma,

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

karşılaştırma ve kavramlar arasında ilişkiler kurmak gibi bilimsel yöntemler ile öğrenme etkinliği artırılabilir (8)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanı gelişimi için öneriler:

- 1- “Bir hareket becerisini öğrettikten sonra, o hareketin başlangıç basamaklarına doğru sorgulayıcı köprüler kurun ve bir sonraki hareket aşamalarının neler olabileceğini sorgulatin, tahmin yapmalarını isteyiniz.”(1)
- 2- “Sıkça gözlemleyebildikleri veya yapabildikleri bir hareket veya hareketlerin kombinasyonu ile ilgili analiz ve sentez’e dayalı çözümlenici ve birleştirici tarzda sorular sorarak (neden ve niçin) tartışma ortamları yaratınız.”(1)
- 3- “Eğitsel oyunlar içerisinde matematik işlemlerini kullanınız. (Oyuna katılan her bir öğrenciye bir numara vermek bu numarayı dört işlem sonucu belirleyerek öğrenciyi ebe yapma gibi.” (1)
- 4- “Temel hareket eğitimine yönelik çalışmalarda üçgen, kare, dikdörtgen çember gibi şekillerin çizimlerini kullanarak, matematiksel ilişkili komutlarla, oyunlar oynatınız.”(1)
- 5- “Sınıflar arası değişik spor karşılaşmaların organizasyonunu, tanıtımını, fikstürlerini, spor kolunun (kulübünün) gelir gider kayıt ve hesaplarını, parasal takiplerini öğrencilere yaptırınız.” (1)

Görsel-Mekânsal-Uzamsal-Uzaysal Zeka:

Uzaysal dünyayı zihinde canlandırma kapasitesidir. (8). Bu Zekânın temelindeki anahtar duyu, görme duyusu ve buna bağlı olarak şekiller tasarlama ve zihinde resimler yaratma yeteneğidir. Uçabildiğimizi iddia ettiğimiz, sihirli yaşantılar geçirdiğimiz ve belki de harika bir macera hikayesinde başkahraman olduğumuz çocukluk düşlerimizde, tamamıyla bu Zekâ kullanılır.(2)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanı gelişimi için öneriler :

- 1- “Bir hareket becerisinin öğretiminde model kullanımına önem veriniz. (Öğretmenin sunumu, öğrencinin sunumu, flash kartlar, fotoğraf, slayt, afiş, çizim ve video vb. görüntüler)” (1)
- 2-“Görsel araçlar kullanarak (derste anlatılan spor alanının şeması gibi), alanda yerleştirilen bir sporunun bir sonraki oyun stratejisinin ne olabileceği hakkındaki görüşlerini öğrencilerinize sorabilirsiniz.”(1)
- 3- “Gözler kapatılarak oynanabilecek eğitsel oyunlar kullanınız. “(1)
- 4- “Öğrencilere ikişerli, üçerli, dörderli, beşerli, vb. gruplar oluşturularak birlikte değişik şekiller, figürler,kompozisyon oluşturmaları için görevler veriniz.(bedenlerinizi değişik biçimlerde kullanarak nasıl değişik harfler, < A-B-D-E-F> değişik şekiller, < dörtgen-beşgen-altıgen-yıldız-ağaç- dal vb.> değişik hayvanlar oluşturabilirsiniz.) “(1)
- 5- “Aşağı-yukarı, ileri-geri, sağ-sol, saat yönü- saat yönünü tersi, alçak-yüksek, yakın-uzak,düz-eğri-zig zag, küçük-büyük, açılma-kapanma, uzaklaşmak-yakınlaşmak, simetrik-asimetrik, önünde-arkasında, karşılaşma-ayrılma, yan yana, beraber, ayrı, kuşatma, boyunca, arasında gibi kavramsal gelişime, hareket eğitimi kapsamında ilgili yaş gruplarında önem veriniz. “(1)

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

Kişilerarası-Sosyal Zeka:

Diğer insanları duygusal anlamda anlama kapasitesidir. İnsan ilişkilerine, görüş ve düşüncelerin başkalar ile paylaşılmasına ilgi ile kendisini gösterir. (8) Bu Zekânın daha ileri bir şekli, kendini başkalarının yerine koyma ve onların niyet ve arzularını anlayabilmedir. Bir şekli de başkalarının duygu, korku, önsezi ve inançlarıyla özdeşleşebilmedir.(2)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanı gelişimi için öneriler :

- 1- “Beden eğitimi uygulamalarında öğrencilerin grup organizasyonlarına önem veriniz. Bu organizasyon biçiminin yanı sıra grup içerisinde öğrencinin merkez olduğu öğretim yaklaşımlarını, ve öğretim stillerinin seçimine dikkat ediniz.”(1)
- 2- “Öğrencilere değişik konularda sık sık sorumluluklar veriniz, bu sorumlulukları arkadaşlarıyla da paylaşmalarına ortam hazırlayınız.”(1)
- 3- “Sınıf içi karşılaşmaya yönelik etkinliklerde öğrencilere hakemlik-grup liderliği vb. görevler veriniz.”(1)
- 4- “Uygun sosyal davranış örnekleri sergileyen öğrencileri grup önünde ödüllendiriniz, onurlandırınız.” (1)

Müziksel – Ritmik Zeka:

Müzikle düşünme, duymasal örüntüleri organize etme, hatırlama kapasitesidir.(8) Ritm, nota, melodi ahenk ve ses tonu gibi müziksel unsurlara karşı aşırı duyarlılık,müziksel formları sesleri ve eserleri fark etme,değerli bulma ve ifade etme kapasitesi olarakda tanımlanabilir.(16)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanı gelişimi için öneriler :

- 1- “Basit hareket tekniklerini tekerlemelere uydurarak yaptırınız. İlköğretim sınıflarında müzikle oynanan eğitsel oyunlara sıkça yer veriniz.”(1)
- 2- “Hareketleri şiirle bütünleştirerek dramatik ve hisler veriniz. Öğrencilerin algılamalarını şiir veya nesirle kişileştiriniz.” (1)
- 3- “Her hareketin kendine özgü bir ritmi vardır, bu ritmi yakalayıp el çırpma, sesle (hop-hop-hop gibi) vb. küçük araçlar yardımıyla eşlik ediniz.”(1)
- 4- “Beden eğitimi derlerinde, her bir bölümün ruh durumunu ve ritmini yansıtan arka plan müzikleri kullanabilirsiniz. Örneğin, ısınmada esnasında tempolu müzik kullanırken, soğuma esnasında rahatlandırıcı/dinlendirici müzik kullanabilirsiniz.” (1)
- 5- “Danslara sık sık yer veriniz. (Halk, modern, klasik)“ (1)
- 6- Öğrencilerden dinlettiğiniz bir müzik parçasına bedensel olarak katılmalarını, uyumlu hareketler yaratmaları veya dans ederek tepki vermelerini isteyiniz. (2)

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

İçsel-Kişisel Zeka:

Kendini, kim olduğunu, sınırlarını, isteklerini, tepkilerini, ilgilerini anlama kapasitesidir. (8) Başka bir deyişle içsel Zekâ, bizim kendi bilincimizin farkında olmamıza, kendi kendimizi tanımamıza olanak sağlar; bu, bizim kendimize dönme ve kendimizi izleme aşamasıdır. Bizim kendi kişiliğimiz ve kendimizi aşma yeteneğimiz, içsel Zekâmızın işleyen kısmıdır. Bununla birlikte, tecrübelerimizdeki birlik ve bütünlük, yüksek bilinç durumunu fark etme, geleceğin çekiciliğini yaşama ve rüyalardaki olasılıkları gerçekleştirir ve kapasitemizi artırır.(18)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanı gelişimi için öneriler:

- 1- “Bir hareket becerisinin öğretiminde öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerini dikkate alın. Seviyelerinin üzerinde başaramayacakları bir beceriyle karşı karşıya getirip kendilerine güvenlerinin azalmasına veya yok olmasına neden olmayınız.”(1)
- 2- “Bir hareketin kolaydan-zora, basitten-karmaşığa yapısını kavramalarına yardımcı olunuz. Düzeltme ve değerlendirmelerde dönütleri uygun kullanınız.”(1)
- 3- “Beceri geliştirme sürecince birçok öğrencinin belirli aşamalardan geçtikten sonra iyiye ulaşabildiğini veya yaklaşılabildiğini, bunda yeterli çalışma ve aralıklı tekrarlarla mümkün olabileceğini kavratınız.”(1)
- 4- “Öğrendikleri veya öğrenecekleri bir becerinin seviyelerine uygun bir şekilde analizini yaptırınız. Ve ders dışında çalışabilmeleri için ödev ve geliştirici programlar hazırlayarak veriniz.”(1)
- 5- “Öğrencilerden kendilerinin güçlü hissettikleri yönlerini belirten yazılı raporlar hazırlamasını isteyebiliriz. Hazırlanan bu raporda, öğrenciler spordaki kendi başarılarından, hedeflerinden, ve ilgilerini çeken yönlerden bahsedebilirler.”(1)

Doğa Zekâsı:

Doğadaki tüm canlıları tanıma, araştırma ve canlıların yaratılışları üzerine düşünme becerisidir. Doğal çevre ve canlılar dünyasına ilgi ile kendisini gösterir. Özellikle farklı özelliklerin sınıflandırılması yöntemi öğrenme etkinliğini artırabilir.(8)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanı gelişimi için öneriler:

- 1- “Beden eğitimi dersi uygulamalarında mümkün olduğunca açık hava ve güneşi değerlendiriniz.”(1)
- 2- “Temiz hava ve güneşin yararlarını sık sık anlatınız.”(1)
- 3- “Ortam uygun olduğunda öğrencilere “kır gezintileri” düzenleyiniz, “kır koşuları” yaptırınız. Ve ders dışı etkinlikler olarak zaman zaman çevredeki uygun yerlere doğa yürüyüşleri düzenleyiniz.”(1)
- 4- “Ayrıca, öğrencilere değişik hava koşullarında (güneşli, rüzgarlı ya da yağmurlu) idman yapmalarına izin verebilirsiniz ve geribildirimle her bir hava şartında gerekli etkili oyun stratejilerini saptamalarına yardımcı olabilirsiniz” (1)

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

Kinestetik Zeka:

Bu tür zekâ alanı, bireyin vücudunu ve hareketlerini kullanım biçimini ifade eder. Koordinasyon, denge, esneklik ve hız gibi bazı fiziksel özelliklerin yanı sıra, beden dilini kullanma, vücuttaki farkındalığı genişletme, dokunsak nitelikteki bazı becerileri yerine getirmeye dayanmaktadır. Bu yaklaşım zihinsel ve fiziksel etkinliklerin birbirleriyle ilgisiz olduğu gibi yanlış inanışın karşısındadır. (4,6) Problem çözmede veya yeni bir şey meydana getirmede bütün vücudu veya vücudun parçalarını kullanabilme becerisi olarak tanımlanır. Konuşurken hareket etmek, duygularını ifade ederken vücut dilini kullanmak, bir oyunda rol almak, bir şeyler bozup yapmak bu tür zekâyâ sahip olanlar için çok önemlidir.(19) Öğrenilecek konuda uygulama yapmak ve denemek yoluyla öğrenme etkinliği artırılabilir.(8) Öğrenciler öğretim süreçlerinde öğrenme ortamından çok etkilenirler. Öğrenme ortamını oluşturan çevre ile etkileşerek öğrenirler. Bireyin yaşadığı ortamın gereği olarak hareket veya aktiviteye katılma gerekliliği bu zekâ alanının gelişmesinde büyük rol oynar. Bireyler, günlük hayatta yapmaları gereken işlerde başarıya ulaşabilmek için zekâlarını kullanmak zorundadırlar. Görevlerini başarıyla yerine getirebilmeleri için kendilerinde varolan değişik zekâ alanlarını işe koşmak durumundadırlar. Bunun içinde değişik zekâ alanlarına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Kinestetik zekâ gelişiminde hareketli çocuklar ev ve sınıf ortamında kısıtlandığında ya da hiperaktif gibi yakıştırmalar yapıldığında kinestetik zekâları gelişmeyecektir. Kinestetik zekâlı öğrenciler aktif katılımı daha iyi öğrenirler. Söylenenden çok yapıları hatırlarlar.(14)

Yine sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi ders saatlerinde matematik, sosyal bilgiler vb derslerini yapmanın beden eğitimi dersinden daha önemli olduğunu söyleyerek beden eğitimi ders saatlerini, dersin amaçları dışında kullanıyorsa bu olumsuz telkin ve uygulama sonucunda çocuğun bedensel kinestetik zekâsı körelecektir. Oysa Thomas Edison “Büyük fikirler kaslarda merkeze alınır” diyerek BEDENSEL KİNESTETİK zekânın önemini vurgulamıştır.(4) Fiziksel dünyamızda var olmamızın ve dış dünyayı bilmemizin temelinde bu zekâ alanı yatmaktadır. Dış dünyada olup biteni gözleyerek, diğerlerinin hareketlerini taklitederek, diğerleriyle etkileşim kurarak ve nesnelere dokunarak öğreniriz. Diğer insanlarla beden dili ile iletişim kurarak, onların hareketlerini taklit ederek ve çok değişik yollarla etkileşime girerek haberleşiriz. Kinestetik zekâlı bireylerin motor becerileri pekişmiştir. Çevreye çabuk yanıt verir ve dengelidirler. Bu fiziksel performansı ve denge gelişiminin iyi olmasını sağlar.(15)

Gardner, kinestezinin altıncı duyumuz olduğunu söyler. Bu, nazikçe hareket edebilme kabiliyeti ve diğer insanların ve nesnelere hareketlerini ya da dinamiklerini doğrudan kavramaktır.(4) Bir başka sınıflandırmaya göre, görsel ve işitsel öğrencilerin yanı sıra üçüncü grubu kinestetik öğrenciler oluşturmaktadır. Bu gruptaki öğrenciler akademik konularda en düşük başarı gösterenlerdir. Bunun başlıca nedeni bu tip öğrencilerin akademik konulara yatkın olmamalarıdır. Bir başka nedeni ise kinestetik öğrencilere uygun öğretim stratejilerinin göz ardı edilmesidir. Sınıflarımızda öğretim büyük ölçüde işitsel temelli yapılmaktadır. Öğrenciler okuldan ayrıldıklarında kitaplarını, defterlerini çantalarında bırakırlar, fakat nereye giderlerse gitsinler bedenlerini yanlarında taşırlar. Öğrencilerin öğrenme ortamlarını arttırmak dikkatlerini toplamak motivasyonlarını arttırmak için bedensel-kinestetik stratejileri muhakkak suretle kullanmak zorundayız.(11) Bedensel-kinestetik zekanın üç boyutu vardır: Bunlar;1- Beden hareketlerini ustalıkla denetleyebilme, 2- Nesnelere yetkin bir şekilde yönlendirebilme, 3- Beden ve akıl arasında bir uyum ve ahenk oluşturmaktır.(11)

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

Öğretmenler kinestetik öğrencileri “sorun çıkarıcı” ya da “vasat öğrenci” olarak sınıflandırmaya yatkındır. Araba kullanma becerisini geliştirmek için, bir kitap okumak yerine araba kullanan sürücülerden farklı değildir kinestetik öğrenciler. Bu öğrencilerin kitaptan öğrenemedikleri için suçlanmaları elbette gariptir. Bu tür öğrenciler, sözel-dilsel ya da mantıksal-matematiksel öğrencilerden farklı bir sınıf ortamı isterler. En azından konuların bazen harekete dayalı işlenmesini beklerler. Bedensel-kinestetik öğrenciler sınıftaki duygusal tona daha fazla önem verirler, çünkü onların bedenlerine ve çevrelerine olan farkındalık düzeyleri daha yüksektir. Duygusal ortam olumsuzsa öğrenme de onlar için olumsuz olacaktır. (11)

Kinestetik farkındalığın fizyolojisine bakılacak olursa önce durum duygusu ele alınmalıdır. Bunlar ikiye ayrılır; 1- Statik durum, vücudun çeşitli bölümlerinin birbirine göre oryantasyonu'nun bilinçli algılanması anlamını taşır. 2- Kinestezi, vücudun çeşitli bölümlerinin hareket hızının bilinmesi demektir. Durum duyguları duysal merkeze arka kordon-lemingskal sistemiyle taşınır. Bununla beraber durum duygusunun özel şekilleri için daha geniş bir açıklama gerekmektedir.

Durum Duyusu Reseptörleri:

“Statik durum ve kinesteziyi belirlemek için birçok reseptör tiplerinden gelen duysal bilgiler kullanılır. Bunlar arasında eklem kapsülü ve ligamentlerdeki genişlemiş duysal sonlanmalar, eklemlere bitişik derin dokular ve derideki reseptörler ve kas gerginliğini saptayan kas içicikleri sayılabilir.”(9) “Diz eklemi kapsülünde farklı eklem reseptörlerine giden yedi farklı sinir lifinin uyarıldığı görülür. Eklem 180 derece döndürülmesiyle bir reseptör 150 derecede bir reseptör daha 140 derece dönmeye iki reseptör uyarılır ve bu böyle devam eder. Bu eklem reseptörlerinden kaynaklanan bilgi eklem anlık dönüşlerini sürekli olarak merkezi sinir sistemine iletir. Yani dönmenin hangi reseptörü ne ölçüde uyardığı belirlenerek eklem ne ölçüde büküldüğü beyne bildirilir.”(9) Mevcut bulunan Pacini cisimcikleri dokuların hareketini belirlemeye özellikle adaptasyon gösterdiklerinden eklemlerdeki hareket hızının bu reseptörlerle belirlendiği düşünülmüştür. Bununla birlikte eklemlerdeki Pacini cisimciklerinin sayısı çok az olduğu için eklemlerde hareket hızı belki de şöyle belirlenmektedir: Eklem dokularındaki Ruffini ve Golgi sonlanmaları eklem hareketiyle başlangıçta çok güçlü olarak uyarılırlar, fakat saniyenin bir bölümü içinde bu güçlü stimülasyon söner ve değişmeyen hızda dönmeye devam eder. Fakat yinede başlangıçtaki aşırı stimülasyon eklem hareketinin hızı ile doğru orantılı olduğundan dolayı bu ilk uyarının beyin tarafından hareket hızının algılanmasını sağladığı sanılmaktadır.(Pacini cisimleri : Titreşimi algılarlar.)” (9)

Kinestetik zeka alanı gelişmiş olan bir kişinin sahip olduğu özelliklere bakılacak olursa : “Güldü mü tüm bedeniyle gülen, ağladı mı katıla katıla ağlayabilen ve tüm duygularını göstermekten korkmayan insanlardır. Kinestetik iletişim kanalı tüm canlıların olduğu gibi insan türünün de ilk kanalıdır. Kendimizle, başkalarıyla ve doğayla kurduğumuz derin ilişkinin bu kanalla olduğu bilinmektedir. Sadece görüntü ve sesle kalınsaydı iki boyutlu dünyaya mahkum olurduk. Bu zeka alanı gelişmiş olanlar sohbeti görsel ve işitsellerden farklı nedenlerle yaparlar. Onlar için diyalog, sözleri, imgeleri duygulara dönüştürmek için bir araçtır. Yaşam duygularla yaşanır. Descartes'ın “Düşünüyorum. Öyleyse varım” sözüyle birlikte ön plana çıkan düşünce ve mantık krallığının hükümranlığı insanı adım adım kendisinden ve bedeninin verilerinden uzaklaştırdı. Günümüzde bedenin ve duygularının dilini unutan batı insanı ikisinin de mesajlarını ilaçlarla susturmaya içkiyle avutmaya para ile uyutmaya cinsellikle oyalamaya mantıkla bastırmaya çalışıyor.”(13)

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

“Kinestetikler karından derin nefes alır. Tıpkı saf kinestetik bebekler gibi. Kinestetik zekalı insanlar bedenleriyle iletişim halinde oldukları için ani hareketlere yatkındırlar. En iyi dansçılar kinestetiklerden çıkar. Çünkü kaslar esnektir. Pantomimciler duyguları bedensel ifadelerle dile getiren kinestetiklerdir. Kinestetiklerin iş alanları yaygındır: psikolog, fizik terapisti, sosyal hizmetli, dansçı, aktör, marangoz, profesyonel sporcu, sosyolog, antropolog, halkla ilişkiler uzmanı, turizmci, danışman, satış elemanı, terapist, reklamcı vb. Ayrıca en başarılı motivasyoncular kinestetik boyutu gelişkin kişilerdir.”(13)

Beden eğitimi dersinde bu tür zeka alanı gelişimi için öneriler :

- 1- “Uygun yaş ve sınıflarda Lokomotor, manipulatif, dengeye dayalı hareket becerini ve bu becerilerin karma kombinasyonlarını geliştirmeye önem veriniz.”(1)
- 2- Önce her bir hareket becerisi için ayrı ayrı motor hareket kalıpları oluşturmaya özen gösteriniz, sonra bu hareket becerilerini birleştirerek her bir birleşime öğrencilerin dikkatini çekiniz.“Bunu yaparken de, aktif yada pasif yardım yöntemlerinden yararlanabilir. Aktif yöntemde öğretmen fiziksel olarak öğrencinin hareketleri uygun kalıpta olacak şekilde yönlendirir. Pasif yardım da öğrencinin fiziksel hareketlerindeki engelleri sınırlamak yada yönlendirmek için kullanır” (7).
- 3- “Standart malzemelerin dışında değişik tür malzemeler de kullanarak algısal örüntü içerisinde değişik hareket kalıpları oluşturmaya çalışınız.”(1)
- 4- “Öğrenciler öğretmen tarafından gösterilen bir hareket görevini veya becerisini malzeme kullanmaksızın gölge taklidi yapabilirler. Örneğin, teniste öğretmen servis atmayı gösterirken öğrenciler raketsiz ve tenis topsuz olarak hareketi uygular” (7).
- 5- “Öğrencinin, öğretmenin rolünü üstlenerek öğretmene ve arkadaşlarına bir beceriyi göstermesi ve beceri ile ilgili önemli noktaları betimlemesi bu zekanın gelişimi için kullanılacak stratejilerden biridir.” (1)
- 6- “Bir dans ve hareket sırası üretilir, kareografisi yapılır.”(11)
- 7- “Davullar/ıslıklarla halk oyunları oynanır.”(11)
- 8- Öğretilmek istenen branşın değişik hareket kombinasyonlarını birleştirerek istasyon haline getirip denemelerini sağlamak.
- 9- Algıya dayalı hareket türlerinin çeşitlendirilip ona sunulduğunda algıladığı şeyleri hareketle ifade etmesini sağlayacak ortamlar hazırlamak.

SONUÇ

Türkiye’deki yerleşik beden eğitimi sistemi ve sporun altyapı basamaklarından yukarı doğru çıkıldığında oluşmaya başlayan çarpık yapılaşması ancak küçük yaşlarda yapılacak zeka alanlarının belirlenmesi ve belirlenen zeka alanına spesifik çalışmalarla yapılacak geliştirilmeye başlamasıyla düzeltilmeye başlanabilir.

Çoklu zeka kuramının temelinde yatan düşüncelerin hayata geçirilmesi bu kuramın uygulanabilirliğiyle aynı doğrultudadır. Gerek eğitimcilerin gerekse öğretmenlerin hazırladığı eğitim programlarının kuramın temelleriyle çelişmeden ayrıntılarına değinerek uygulama safhasına getirilmesi çok önemlidir. Bu yuzdende çoklu zeka alanlarının bilinmesi ve bedensel

O. Kürşat Ergül, Hulusi Alp, Hatice Çamlıyer, Hüseyin Çamlıyer: *Çoklu zeka kuramı ve kinestetik zekanın önemi.*

yani kinestetik zekanın öneminin kavranmış olması hem çok önemli hem de gereklidir. Bu gerek öğrencinin kinestetik zekasını köreltmeden diğer zeka alanlarıyla entegre bir şekilde çalışıp önüne çıkan sorunları ve problemleri çözüp yaşama kendi yetenekleri çerçevesinde uyum sağlayabilmesi açısından önemli olacaktır. Bu onun kendi hayatını kendi yeteneklerinin oluşturduğu bir ortamda mutlu ve topluma faydalı bir birey olmasını sağlaması açısından önem arz edecektir.

KAYNAKÇA

1. Çamlıyer H.,Çamlıyer H.,Mavi H.F,Daşdan N.E., 2004, “Beden Eğitimi dersi uygulamalarında öğretim stil ve yaklaşımlarının çoklu zeka kuramına ilişkin kullanımı.” (Bursa sempozyum bildirisi)
2. Tarman, S.,1998 , “Çoklu Zeka Teorisi ve Zekanın Yedi Türü”, Yaşadıkça Eğitim, Kültür Koleji Yayınları, Mayıs/Haziran 1998 sayı:58 sayfa :12 – 16.
3. Mosston, M., Ashworrth, S., 2004, Çev. Eda Tüzmen. Beden (spor) Eğitimi Öğretimi. Bağırhan Yayinevi , Ankara
4. Kuru, E., 2001, “Kinestetik Zeka ve Beden Eğitimi“, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2), 217-229.
5. SABAN, A., “Çoklu Zeka Teorisi ve Eğitimi”, Ankara,2001
6. Demirel, Ö., 2002, “Planlamadan Değerlendirmeye Öğretme Sanatı”. Pegem Yayıncılık, Öncü Basimevi, Ankara. S.80-89, 140-158
7. Mitchell, M. & Kernodle, M. (2004). Using Multiple Intelligences to Teach Tennis Journal of Physical Education, Recreation and Dance. 75, 27-32.
8. Tuğrul, B., Duran E., “Her Çocuk Başarılı Olmak İçin Bir Şansa Sahiptir:Zekanın Çok Boyutluluğu ve Çoklu Zeka Kuramı”, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi dergisi 24: 224-233 (2003)
9. Guyton, A.C., 1986, “Text of Book Medical Physiology 7. Edition”,Nobel Tıp Kitabevi
10. Kagan, S. ve Kagan, M., 1998, “Multiple İntelligences. The Complete MI Book”, San Clemente, CA: Kagan Cooperative Learning.
11. Selçuk, Z., ,Kayılı, H., Okut, L.,2004, “Çoklu Zeka Uygulamaları”,Nobel yayın dağıtım, 4.Basım(Ağustos,2004) Ankara
12. Yavuz, K. E. , 2005, “Çoklu Zeka Teorisi Uygulama Rehberi”,Ceceli Yayınları Eğitim Dizisi-8 2.Baskı(Nisan,2005) Ankara
13. NLP Neuro Linguistic Programming: Zihnini Kullanma Kılavuzu Nil Gün, Kuraldışı Yayınevi
14. Yavuz, K.E. ,2004, “Eğitim – Öğretimde Çoklu Zeka Teorisi ve Uygulamaları”,Ceceli Yayınları Eğitim Dizisi-1 5.Baskı(Haziran,2004) Ankara
15. Demirel,Ö.,1999, “Öğretme Sanatı”,Pegema Yayıncılık 1.Basım(Ekim,1999) Ankara
16. Demirhan, G.,2006, “Spor Eğitiminin Temelleri”,Spor Yayınevi ve Kitabevi – Bağırhan Yayınevi, Ankara
17. Harputlugil, M., 2004, “Bir Çoklu zeka Kuramı Uygulaması”, İlköğretim-Online, 3(2), 67-72
18. Çakır, İ.,2006 , “Eğitimde yeni bir yaklaşım : Çoklu Zeka Kuramı”, Eğitim Bilim ve Kültür dergisi Mart 2006